

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ "ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ,"

Β'. Ποιά γλώσσα πρέπει να καθιερωθή το «σχολείο»

Αφού είδαμε τή βλάβη πού φέρνει στο μυαλό και στην καρδιά του παιδιού ή μη φυσική γλώσσα ως όργανο διδασκαλίας, ως ιδούμε καθαρώτερα με ποιά όργανο θα τήν αντικαταστήσουμε.

Λοιπόν καλό είναι να καταζώμε τί όργανο μεταχειρίζονται τὰ προκείμενα έθνη στα σχολεία τους.

Πρέπει όμως πρώτα να δοθή απάντηση σε κείνους πού λένε πως σε όλα ανεξαιρέτως τὰ έθνη υπάρχει διγλωσσία, δηλ. γλώσσα του λαού και γλώσσα των γραμματισμένων, και πως γι' αυτό πρέπει να υπάρχει και σε μας ή διγλωσσία.

Πρώτα απαντούμε πως κι αν έθνη προκείμενα ε-
τυχε να έχουν και διγλωσσία δεν υπάρχει λόγος να τὰ μιμηθούμε αφού ή διγλωσσία μας βλάπτει έμας.

Έπειτα απαντούμε πως έθνη προκείμενα με δι-
γλωσσία δεν υπάρχουν. Παραδεχόμεστε πως άλλως γράφουν και μιλούν οι διάφορες κοινωνικές τάξεις ανάλογα με τήν ανάπτυξη τους και ανάλογα με τόν κύκλο τής πνευματικής ζωής τους.

Τò άλλως όμως δε σημαίνει διαφορετικούς γραμματικούς και συνταχτικούς κανόνες, σημαίνει άλλες λέξεις κ' εκφράσεις πού είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένες με τις διαφορετικές έννοιες πού μεταχειρίζεται ο καθένας, και με τή διαφορετική διά-
θεση του σημαίνει διαφορετικό έφος (=style).

Σε μια γλώσσα όλα styles κι αν υπάρχουν όλα έχουν τήν ίδια γραμματική και σύνταξη· έχουν έναν τύπο, μια ψυχή, πράγμα πού δε συμβαίνει σε μας με τήν καθαρεύουσα, τή μέση και τή δημο-
τική.

«Τò ζήτημα...δεν είναι για λέξεις, είναι για κάτι πιο γενικό, πιο βάσιμο σε κάθε γλώσσα, πιο χαρακτηριστικό της, είναι για πέν τύπο. Γνώρισμα μιας γλώσσας, τò τυπικό της. Και τò τυπικό μιά κ' είναι σύμφωνο με τή ζωντανή γραμματική, μαθαί-
νεται άμέσως κι από τόν πιο άγραμμο. Κι από

θέλουμε μετς : να μπορεί να μαθαίνη τή γλώσσα του ο καθένας»

Διγλωσσία έχουν, έως χειρότερη κι από τή δική μας, οι Τούρκοι (πού άρχισαν πιά ν' άπλο-
ποιούνε συστηματικά τή γραφόμενη γλώσσα τους), οι Άραβες, οι Ινδοί, οι Κινέζοι κλπ.

Αν ζηλεύουμε τήν εθνική τους προκοπή ως εξα-
κολουθούμε να τούς μιμούμαστε.

Πρέπει ακόμη να δοθή απάντηση και σε κείνους πού λέν πως ο Κρητικός δεν καταλαβαίνει τόν Ά-
θηναίο κι ο Άθηναίος τόν Κερκυραίο κι αυτός τόν Πολίτη κλπ. λοιπόν είναι ανάγκη όλοι οι Έλλη-
νες να μάθουν τρίτη γλώσσα, τήν καθαρεύουσα ή τή μέση, για να συνεννοούνται αναμεταξύ τους.

Είναι ψέμα πως δεν καταλαβαίνουν οι Έλλη-
νες ο ένας τόν άλλο. Μπορεί ο Άθηναίος να μην καταλάβη μερικές λέξεις κ' εκφράσεις και να παρα-
ξενευτή με τήν προφορά του Άγχιαλίτη ή του Κρητικού, μα δεν παύει ή γλώσσα του Άγχιαλίτη του Κρητικού του Άθηναίου να έχη τήν ίδια γραμματική, τήν ίδια σύνταξη, τήν ίδια ψυχή.

Βέβαια υπάρχουν περισσότερες διαφορές στη γλώσσα του Τσάκωνα, του Κυπριώτη, του Έλληνα του Πόντου, μα δεν είναι λόγος αυτός να μάθουν όλοι οι Έλληνες μιάν τρίτη γλώσσα, πού δεν τή μιλά κανένας, ενώ έχουν πιά γλώσσα πού τή μιλούνε τὰ 9/10 των Έλλήνων και μπορεί εύκολώτα τὰ 1/10 να μάθη τούς κανόνες της, μάλιστα αφού ή γλώσσα αυτή είναι γλώσσα πού μιλιέται ζωντανή.

Ειπώθηκε, μα δεν πειράζει να ξανπειποθή κα-
θρότερα, πως ή καθαρεύουσα άπολύτως κανένας (ούτε ο Μιστριφής) δεν τή μιλά άδιάκοπα και μονάχα κάποιιοι γραμματισμένοι σ' επίσημες στιγ-
μές και τότε ο λαός δε νοιώθει τίποτε.

Η γλώσσα πού μιλούν καθημερινά οι λεγόμενοι γραμματισμένοι και πού γράφουν οι έφημερίδες δεν είναι μιά, είναι δυο γλώσσες ανακατεμένες· μιλούν με δυο γραμματικές και συνταχτικά (τής δημοτι-
κής και τής αρχαίας άττικής) και μεταχειρίζονται τò καθένα ανάλογα με τή φράση και τήν περι-

σταση. Λέγουν «τòς Άθήνας», μα όποιος πει ατὰς μύτας» είναι γελοσος.

Ουδέ ο δάσκαλος εταν διδάσκη δε μιλεί τήν καθαρεύουσα· δε θα πη στο παιδί «είγέρθητι, παι-
δίον μου, ίνα είπης τò μάθημα», αλλά «σέκω, παιδί μου, να πης τò μάθημα». Αναγκάζεται πάντα, για να νοιώσουν τὰ παιδιά όλα λέγει ή κα-
θαρεύουσα, να τὰ μεταφράζη στη δημοτική.

Αφού λοιπόν είδαμε καθαρά τί είναι διγλωσ-
σία, τί είναι γλώσσα ζωντανή και γλώσσα πεθα-
μένη, γλώσσα πού μιλιέται ή γραμμένη, γλώσσα φυσική ή φτιασμένη, τί είναι γλώσσα εθνική και διαλεκτο ως ιδούμε και ποιάν απ' όλες αυτές τις γλώσσες τὰ σχολεία των άλλων εθνών μεταχειρί-
ζονται όργανο διδασκαλίας, π. χ. τής Γαλλίας τὰ σχολεία.

Εκεί, όπως και σ' όλες τις χώρες του κόσμου, υπάρχουν διαλεκτικά ιδιώματα, π. χ. στη Βρετα-
νία, στη Γασκωνία, στην Προβηγγία κλπ.

Μα όλα τὰ Γαλλόπαιδα στα επίσημα σχολεία του κράτους μαθαίνουν να μιλούν και να γράφουν όχι καμιάν καθαρεύουσα ή καμιά μέση γλώσσα, παρά τή γλώσσα πού μιλιέται και γράφεται στην κεντρική Γαλλία και στην πρωτεύουσα και σε όλες τις πολιτείες τής Γαλλίας.

Τò ίδιο γίνεται στην Άγγλία, στη Γερμανία, στην Ιταλία, στη Βουλγαρία κλπ.

Ας κάνουμε και μετς τò ίδιο, αφού μάλιστα δεν έχουμε τόσα διαλεκτικά ιδιώματα, όπως τὰ τὰ άλλα έθνη τής Ευρώπης. Ας διδάσκονται όλοι οι Έλληνες στα επίσημα σχολεία τή γλώσσα πού μι-
λιέται, ίδια κι απαράλλακτη στην Πελοπόννησο, στην Άθήνα, στην Πόλη, στη Θεσσαλονίκη, στη Σμύρνη, στην Άλεξάνδρεια κλπ., δηλαδή στα κυ-
ριώτερα κέντρα του Έλληνισμού, τή γλώσσα πού τήν εφτιασαν οι λαϊκές και άγροτικές τάξεις τής φυ-
λής και τήν έπλούτισαν οι άστικές τάξεις στις πο-
λιτείες.

Αφού είδαμε ποιά όργανο μεταχειρίζονται ο
Ευρωπαίοι και ποιά όργανο έπρεπε να μεταχειρίζό-
μασταν έμεις, ως δοίμε τώρα πως τò μεταχειρί-
ζονται κείνοι και να τούς μιμηθούμε.

Οι Άγγλοι, οι Γάλλοι, οι Βούλγαροι κλπ. στα
σχολεία τους βέβαια δίνουν κι αυτοί καιρό και προσοχή για τή γλώσσα τους, μα μόνο όσο χρειά-
ζεται σαν όργανο πού είναι.

Δεν τήν αφήνουν ποτέ να τούς κλέψη τόν καιρό

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ο ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΣ

Α

Σ' ένα χωριό από τὰ Ριζά ζούσε ο Παπαντώ-
νης με τή φαμίλια του ήσυχα κ' ειρηνικά. Είχε τήν παπαδιά και τὰ δυο παιδιά του. Άλλά τò ένα, τò μεγαλύτερο, από μικρό τυ ήρε τò κεφάλι άερα και ξενιτεύτηκε. Έστειλ' ένα γράμμα από τή Βλαχία και δε ματακούστηκε κατόπι. Τò μικρό-
τερο τò είχε να τò κάμη παπα και με τò παπαδι λίκι να παρη τήν ένορία του και να ζη στο σπιτάκι του χωρίς σκοτούρες και τρεχάματα. Άλλ' αυτό, μ' όλο πού πήγαινε ταχτικά στην εκκλησία, είχε πάντα στο νού του στις εικόνες πού τόν κύταζαν συμπαθητικά και γλυκά. Είχε περάσει, τότες κοντά, από τò χωριό ένας άγιογράφος και είχε ξετραλαθεί με τις εικόνες πού ζωγράφιζε. Πήγαινε στην κά-

μαρά του και τού ανακάτωσε όλα τὰ σύνεργα και τὰ χρώματα. Στο τέλος είπε τού παπα πως ήθελε να πάη να βρη τόν άγιογράφο να μάθη τήν τέχνη. Ο παπας δάγκασε τὰ χείλια του, εταν τ' άκουσε. Θύμωσε, μάλωσε, έβρισε, αλλά τò παιδί τίποτα. Άρχισε ν' άδυνατίζη λιγάκι κι αυτό από τή στε-
νοχώρια του κ' είχε γεμίσει τούς τοίχους του σπι-
τιού και τὰ ξώφυλλα των βιβλίων όλα με σχήματα και με προσώπατα. Τότες αποφάσισε κι ο παπας να τò στείλη μαζί με τόν άγιογράφο, γιατί δεν μπορούσε να υποφέρει και τήν παπαδιά με τὰ κλά-
ματα επου τής ξενόμισης τò ένα τò παιδί, τώρα θέ-
λει να τής φάη και τ' άλλο.

Ο παπας κουτσούζησε τὰ όλίγα χρόνια πού του άπόμειναν άκόμα και παράδωκε τήν ψυχή χωρίς να τò ίδη.

Δεν πέρασε πολύς καιρός κ' ήρθε κι ο Γληγόρης στο σπιτι να ζήση πιά· είχε μάθει τήν τέχνη και τὰ χρώματα και τò γιάλισμα και όλα. Όταν γύ-
ρισε στο χωριό, κάπως τής φάνηκε άλλοιώτικος τής παπαδιάς. Από ζωηρός κ' έλεύθερος πού είτανε, είχε γίνει ήσυχος και φοβισιαρός. Είχε μεγαλώσει κιόλας και πολλὰ σπιτία τούς χτύπαγαν τήν πόρτα για νύφη. Άλλά εκείνος ούτε νύφη, ούτε τέτοια κύ-

ταζε. Τή δουλίτσα του και τήν εκκλησία του. Μ' ένα μακρι παλτό και φαριδι παντελόνια κ' έναν καλογερικό σκούφο στο κεφάλι πήγαινε σιγά σιγά μ' άριζ βήματα πάντα. Και ψηλός καθώς είτανε, κύταζε χαμηλά και μ' άργό κούνημα των βλεφά-
ρων Μετρημένα τὰ λόγια του και σοβαρά. Μονάχα εταν βρισκότανε με τò Γιάννη τόν παπουτση πού είταν συντρόφια στο δάσκαλο, έβλεπε κανείς τόν πα-
λιό τò Γληγόρη, παιδί σβέλο και χαρούμενο.

Όλο τ' επόνοιμα δούλευε μέσζ στο κελλί του—
έτσι τ'όλεγε. Είχε βάλει στα τζάμικ άσπρο χαρτί και στους τοίχους είχε κρεμάσει λογίων των λογίων εικόνες. Σ' όλες εδ.ε ένα σκοτεινό φάντο και μοναχά τò πρόσωπο ξεχώριζε καθαρά, μακρουλό κι δλόφωτο. Έλεγε πως οι άγίοι δεν έχουνε κορμί, κι αν έχουνε, εταν τούς προσκυνάμε, δε βλέπουμε τὰ ρούχα τους και τ' ανάστημά τους. Μας δίνει τήν ούρανία πα-
ρηγοριά τò θεικό τους μάτι κ' ή άγιούση πού φέγγει στ' όλοκάθαρο πρόσωπό τους. Φανταζότανε πάντα πως τούς ιστόριζε σε να βρίσκονταν όλοι στον ούρανό : ο ένας άγιος εκεί, ο άλλος παρ' εκεί, ο άλλος παραπέρα, ο καθένας με τή σειρά του, ά-
ρίφνητα κεφάλια, φω-οστεφανωμένα. Κι εταν κύ-
ταζε ψηλά στον ούρανό, έβλεπε τόν Παντοκράτορα.

και την προσοχή που χρειάζεται ο σκοπός του σχολείου, δηλ. η μόρφωση.

Μαθαίνουνε λοιπόν τα παιδιά τους μόλις πατήσουν τα σχολεία να διαβάζουν και να γράφουν τη γλώσσα που ξέρουν πια από το σπίτι, από τη μητέρα τους. δηλ. εξακολουθούν να εκφράζουν τις γνώσεις τους έννοιες με το γνωστό γλωσσικό υλικό κ' ύστερα έχοντας καλούπι τους γραμματικούς, συντακτικούς και φωνητικούς κανόνες αυτής της γλώσσας, (που τους γνωρίζουν πια πρακτικά και ασυνείδητα), μαθαίνουν καινούργιες έννοιες με καινούργιες ονομασίες: δηλαδή πλουτίζοντας μ' έννοιες το κεφάλαιο που έχουνε στο μυαλό τους πλουτίζουν και τη γλώσσα τους με λέξεις κ' εκφράσεις υποταγμένες στους κανόνες της γλώσσας, που έμαθαν απ' τη μητέρα τους, κι όσο αναπτύσσονται τόσο περισσότερο πλουτίζεται το κεφάλαιό τους με έννοιες και επομένως με τις αντίστοιχες ονομασίες τους.

Έτσι μ' έναν κόπο, μορφώνοντας το μυαλό και την καρδιά τους, πλουτίζουν και το όργανο της έκφρασης, τη γλώσσα.

Ενώ τα δικά μας παιδιά βασκνίζονται δυό ώρες την ημέρα με γραμματικές, συντακτικά, θέματα, μεταφράσεις με τα εἶην εἴης εἴη κλπ., τα χρήσιμα, χλόων και ἀφών κλπ., τα παιδιά των Ἄγγλων, των Βουλγάρων μ' ευχαρίστηση, με χαρά μαθαίνουν να εκφράζονται, να συλλογίζονται, μαθαίνουν πλήθος γνώσεις πρακτικές, μορφώνονται επαγγελματικά, εθνικά, ήθικα, ως και καλλιτεχνικά ακόμα, γυμνάζουν το κορμί τους και βγαίνουνε στην κοινωνία έτοιμοι να αντικρύσουν άρματόμενοι τη ζωή.

Ποιό είναι το ιδανικό ποιό κηρύχνει τον πόλεμο στη ζωντανή τη γλώσσα

Ποιό είναι αυτό το ιδανικό που θυσιάζει τη ζωντανή τη γλώσσα μας, τον κειρό και τους κόπους και τη μόρφωση των παιδιών μας, (που εἶν' οι ελπίδες μας) για να διδάξη την καθαρεύουσα ή τη μέση γλώσσα.

Βέβαια κάποιο άνωτερο, ασύλληπτο, ιδανικό θα είναι αφού τόσο πολύτιμα πράγματα τα θυσιάζει διά μιας.

Ας προσπαθήσουμε να βρούμε το ιδανικό αυτό. Μήπως είναι το ότι η γλώσσα μας είναι χυδαία και βάρβαρη και φτωχή και προδοτική λοιπόν

πρέπει να γυρίσουμε τουλάχιστο (!) στη γλώσσα του Ξενοφώντα, που είναι η μόνη εύγενική, πολιτισμένη πλούσια και εθνική γλώσσα και μόλις γυρίσουμε θα μπορούσαμε να ξανακάνουμε τα έργα των προγόνων; Μήπως αυτό είναι το ιδανικό;

Όχι! Δεν μπορεί πια κανένας Ρωμιός που έχει κουκούτσι μυαλό και κόμπο ειλκίρεια να πη τέτοια μεγάλη βλακεία.

Οι ίδιοι οι δάσκαλοι κατάλαβαν πως είναι αδύνατο να γυρίσουμε. Ο Χατζηδάκης είπε πως θα ήταν ασυμφορὰ αν έγυρίζαμε.

Βέβαια μπορεί το έθνος να θυμάζει και να κολουθή το παράδειγμα των προγόνων όσο το επιτρέπουν οι περιστάσεις και χωρίς να είναι ανάγκη να τους πάρη τη γλώσσα. Η γλώσσα δεν κάνει τους λαούς, ούτε τη δύναμη ενός λαού. Οι αρχαίοι Έλληνες δεν ήταν αρχαίοι Έλληνες γιατί μιλούσαν αρχαία ελληνικά; μιλούσαν τη γλώσσα εκείνη γιατί ήταν αρχαίοι Έλληνες και ζωντανοί. Εμείς είμαστε οι νέοι Έλληνες και μιλούμε τη δική μας γλώσσα, που κητάγεται από τη δική τους, όπως και μεις από κείνους.

Οι προκομμένοι λαοί της σημερινής εποχής; θαυμάζουν και προσπαθούν να κολουθούν το παράδειγμα των δικών τους προγόνων, μα ποτέ δεν τους καταβίνει ή φαινή ιδέα να αλλάξουν τη γλώσσα τους με τη γλώσσα εκείνων.

Όστε αυτό δεν μπορεί να είναι το ιδανικό.

Μήπως τότε είναι κείνο που λέν οι σοφολογιώτατοι του Βηλαρξ; (γράμμα του Βηλ. στα 1812): «Δεν μπορούμε χωρίς την Ελληνική γλώσσα (την αρχαία) να καταλαβαίνουμε με τη γλώσσα του καιρού μας, γιατί, αν δεν ξέρουμε Έλληνικά δεν είναι τρόπος να μιλήσουμε για επιστήμες και τέχνες και χωρίς αυτή τη γλώσσα καμιά ιδέα φιλοσοφική δεν μπορεί να ζηγηθή καθως πρέπει».

Απαντᾷ ο Βηλαρξ: «Σωστός λογαριασμός! όλα τα έθνη όπου δεν έμαθαν τα Έλληνικά ή δεν τα ξέρουν, ούτε επιστήμες και τέχνες μπορούν να έχουν, ούτε ξέρουν να φιλοσοφήσουν! Χαρά στην προκοπή σας!»

Υστερα αποδείχνει ξάστερα πως η δημοτική με την καλλιέργεια άρχει για όλες τις ανάγκες της επιστήμης, παίρνοντας και απομοιόνοντας, ότι στοιχείο της χρειάζεται από την αρχαία.

«Αν η θυγατέρα δανειστεί φόρεμα ή άλλο στολίδι από τη μητέρα ούτε έντροπή είναι ούτε άσυνήθιστο πράγμα, μα στοχαζουμαι και πρέπει και αναγκαστο, το φόρεμα αυτό να το δοκιμάση πρώτα αν της έρχεται καλά και έτσι να το φορέση και να βγη στον κόσμο: γιατί, αν δεν της έρχεται καλά και της είναι ή πλατύ ή μακρύ ή έχει κανένα άλλο σφάλμα και το έντύθη χωρίς να το διορθή και να το κνήν του κορμιού της όσο την ίδουν θα την περιγελάσουν.

«Το ίδιο και το στολίδι: αν της μοιάζει, να το βάλη! είδημή, να το ρίξη! γιατί αν το βάλη χωρίς να της πηγινή, την άσχημαίνει περισσότερο και άντεις να πιανεθῆ κατηγορείται.

«Τώρα αν η γλώσσα μας δανειστεί από τη μάνα της, την Έλληνική, όσες λέξεις δεν έχει και της χρειάζοντι, ούτε κητηγορημένο είναι, ούτε ντροπερό πράγμα πρέπει όμως, μου φαίνεται, όσες λέξεις δανειζόμαστε από την Έλληνική να τις τολνέουμε και να τις σιάζουμε κατά τον ιδιωτισμό της γλώσσας μας (δηλ. τους κανόνες της) δίνοντας τις την προφορά και τον τόνο που είναι συνηθισμένο και όπου ταύτι πρέπει να δεχθῆ με λιγώτερη δυσκολία».

Όστε κι αυτό δεν μπορεί να είναι το ιδανικό.

Μήπως είναι κείνο που λέν μερικοί πως μόνο με την κηθερεύουσα μπορούμε να φαινόμαστε απόγονοι των αρχαίων Έλλήνων αφού αυτή είναι η μονάκριβη κληρονομία που μας κήρησαν;

Όχι. Η καθαρεύουσα είναι κληρονομία των δασκάλων και παπάδων μονάχα, κληρονομία μόνο μιας τάξης του έθνους: ενώ η γλώσσα του λαού υπάρχει άπειθείας κληρονομία του έθνους διάκερου.

Η μόνη άληθινή απόδειξη πως είμαστε απόγονοι των αρχαίων Έλλήνων, είναι ο έαυτός μας, οι λαϊκές παραδόσεις μας, ή λαϊκή μουσική, ή λαϊκή ποίηση, ή λαϊκή γλώσσα, που αιώνας την εργάστηκε το έθνος που την κληρονομήταμε μεις οι ταρινοί από το στόμα των γονέων όπως απ' τα σπλάχνα των γονέων μας εκληρονομήταμε το αίμα τους.

Άλλωστε έχοντας δικαίωμα να ζήσουμε και να δυναμόσουμε ως έθνος, δεν τόχουμε γιατί είμαστε απόγονοι των αρχαίων Έλλήνων, μα γιατί είμαστε ζωντανοί.

Όστε κι αυτό δεν μπορεί να είναι το ιδανικό του σχολείου.

Οι φρόνιμοι, οι μέσοι, οι μέτριοι απαντούν πως δε ζητούμε να γυρίσουμε στους προγόνους, μα έγινε δε, τι έγινε, ή καθαρεύουσα επιβλήθηκε πια και είναι τρέλλα να θέλουμε να την αντικαταστήσουμε με τη δημοτική, τη ζωντανή. Η κηθερεύουσα κυριάρχησε πια.

Αυτών των φρόνιμων ραγιαδών τη λογική δεν την καταλαβαίνουμε.

Αυτοί βέβαια θα ξεχνούν τακλούθη: για να εξακολουθή το έθνος να γράφη αυτήν τη γλώσσα υποτίθεται πως και η δημοτική δε θα πύψη να ζή, όπως δεν έπαψε ως τώρα, και επομένως θα υπάρχει πάντα ή διγλωσσία και το ζήτημα το γλωσσικό, πως τα παιδιά για να μαθαίνουν την καθαρεύουσα πρέπει πρώτα στα σχολεία να εξακολουθούν να βασκνίζονται και να παθαίνουν όλες τις βλάβες που περιγράψαμε παραπάνω: δηλ. μαθαίνοντας στο σχολείο την αρχαία άττική να εξα-

δπως ήταν στο θέλο της εκκλησίας, με δυό μάτια που δεν μπορούσε να γίνουν βαθύτερα. Πριν άρχιση, τήρας μια φορά στον ούρανό, έτσι άκοιζέμένος, και κατόπι έπιανε τα σύνεργα. Είχε βάλμένα στην άραδα κάτω στο πάγωμα τα πιτάκια με τα χρώματα κι από την άλλη τη μεριά πάλε τα πινέλα, πρώτα τα χοντρότερα και κατόπι τα ψιλότερα.

Και σ' όλα του είχε μια τάξη κι άκοιζέσια. Έβγαίνει στο παζάρι με το σύμμαντρο του έπερινοού και μετρώντας το κομπολόγι περιδιάβαζε απ' έξω από τάργασηρία. Κουβέντιαζε μ' όλον τον κόσμο και με τα μικρά παιδιά ακόμα, αλλά από ένα λόγο-δυό, κι όχι σκονι κι για δε, τι πράμα.

Τον άγαπούσαν ώστόσο στο χωριό και κήταζε ποιός να τον κάμη γαμπρό. Μια μέρα κ' ή παπαδιά του έπτε πως είναι καιρός πια να πάρου, κι αυτοί έναν άνθρωπο στο σπίτι. «Έγώ γέρηκα, παιδί μου, και ποιός θα σε περετεύη. Δεν κάνει να μείνη σπότε χωρίς θηλυκόν άνθρωπο μέση, γιατί εγώ γλήγορα ή άργα θα κλείσω τα μάτια μου και δε θέλω να σ' άφήνω έρμον κι όρφανόν». Κι αυτός, πιο πολύ από λύπη της μάνας του παρὰ που ήθελε, έδωκε το λόγο και σε λίγον καιρό έλλαξαν το δαχτυλίδι και στεφανώθηκαν. Άλλά ή ζωή του

πάντα ή ίδια έμεινε κι ούτε κατάλαβε την πνυτρεία. Ζούσε σ' άλλον κόσμο και τίποτα ακόμα ως τώρα δεν του είχε ανοίξει την πόρτα σε τούτον.

Στις σαράντα μέρες άπάνω συρορά έπεσε στο σπίτι του. Η γυναίκα του, της άστριψης, όπως έλεγε ο κόσμος. Έσκουζε, φώναζε, έτρεχε στο δρόμο κ' έριχνε λιθάκια στα κεραμιδία. Αυτός πήρε το σακκούλακι του με τα σύνεργα του και τραβήξε για τα γύρω χωριά, όπως πήγαινε πάντα.

Το σπίτι γέμισε κόσμος, έδικούς και ξένους. Ο καθένος έλεγε και τη συμβουλή του, κι ο ένας το μακρί του κι ο άλλος το κοντό του.

— Να την ξερκίσετε, να της ρίξετε τα κάρβουνα, να κητάξετε και το σηνήάκι της κόττας, να πάτε και στο γέρο-Μελάνη: εκείνος γνωρίζει και τηράει την πλάτη του κοικαριού. Άμ' πως; έτσι θα γίνη καλά; Τι κάθεστε; Δεν πάτε ν' άναψετε τα καντήλια του Παντελέημονα και της Παναγίας, μεγάλη ή χάρη της!

Τάκχαμν όλ' αυτά. Έμαθην κατόπι πως στην Κρουτσούνιστα είναι μια ξερκίστρα που ζήσει απ' αυτές τις δουλειές. Κίνητε ή κηφοκπαδιά με τη συμπεθερα της και με τη νύφη και πάνε στην Κρουτσούνιστα. Βρίσκουν τη μέγισσα που κηζώνει

όλους τους; έξω απ' έδω και της δείχνουν τη νύφη. Η ξερκίστρα κηθότανε στην άκη του χωριού, στο σρούδι του λάκκου, που ετκανε άμέτρητα βηθές κι άντίπερα είχε κάτι σπηλιές θεοσκοτεινες. Τους έπτε να φέρουν ένα μαύρο πετεινό και να τον σφάζουν με μαχαίρι μαυρομάνικο.

Τα μεσάνυχτα με τον έγκαιροσφαγμένον πετεινό και με τη νύφη κηθεβαίνει άγάλι άγάλι ως στη μέση του λάκκου, κ' εκεί μπήγει το μαχαίρι στη γής και πατάει τον πετεινό. Κοντά της άκούμπησε μια κούπα νερό ξεσκεπο. Κατόπι βάζει μπροστά της τη νύφη κι άρχίζει ένα σκούσμα που άντιλάλησαν πολλήν ώρα οι σπηλιές κι ο λάκκος βούίξε σύγκλαρος. Έσκουζε έτσι κάμποσο συγκρατούμενα και ύστερα άρχισε να μουρμουρίζει κάτι λόγια άκατανόητα. Μονάχα κάπου κάπου άκουε κανεις αέλατε! έλατε! κι από μακριά των σκυλλιών τα ούρλιάσματα που χώνευαν μέση στο λάκκο.

Είπε, έπτε ως μισή ώρα και γύρισε πάλι στην καλύβα της κηζι με την τρελή. «Μηλωξ, λέει, όλους τους έξω απ' έδω, όλα τα τάγματα κι όλα τα φουτάτα, ένας μονάχα δεν έρχόταν και δεν ήρθε κι αυτός είναι που ξέρει την άναγκη της. Πρέπει να κάστετε κι αύριο έδω για να κητάξω αύριο

κολοθοῦν νὰ βγαίνουν ὕστερα ἀπὸ 11 χρόνια μισοξέροντας τὴ Φραγκοκατικὴ, τὴ μακαρονικὴ, ἐπιπὸ λαίοι, ἀπιστοὶ καὶ ἀχρηστοὶ.

Μὰ ὡς πότε θὰ εἴμαστε ραγιαδες; Ὡς πότε θὰ μένουμε μὲ σταυρομένα χέρια καὶ θὰ κυτᾶζουμε μὲ ταπεινότητα καὶ ὑπομονὴ τοὺς κινδύνους ποὺ μᾶς πλῆκνούν;

Αὐτοὶ οἱ φρόνιμοι καὶ δὲ βλέπουν καθόλου καθάρᾳ! Τὸ «τετελεσμένον γεγονός» ποὺ μᾶς ξεφουρνίζουν καὶ μᾶς τὸ ἐκθειάζουν εἶναι ὁλοτέλα ἀνὺ παρχτο καθὼς θὰ ἴδοῦμε πάρα κάτω.

Μὰ καὶ ἂν ὑπῆρχε θὰ εἰσῆμινε τὴν ἀπομαρμάρωση, τὴν ἀπολίθωση τοῦ ἔθνους ἢ τὴ διάλυσή του.

Ἡ ἀρχαία ἀττικὴ γραμματικὴ καὶ σύνταξι δὲν ἐπῆρε τὴ μορφή της τὴν κρυσταλλομένη, τὴν τελειωτικὴν παρὰ μόνον ἀφοῦ πέθανε, ἀφότου δηλ. ἐπαφανοὶ οἱ Ἀττικοὶ νὰ τὴ μιλοῦν ἔσταν αὐτοὶ δὲν ξεχώριζαν πιά ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους Ἑλληνας καὶ μιλοῦσαν τὴν κοινὴ Ἑλληνικὴ, τὴ μητέρα τῆς σημερινῆς ζωντανῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας.

Τὴν τελειωτικὴν κρυσταλλομένη μορφή ποὺ γνωρίζουμε τῆς Ἀττικῆς γλώσσας τῆς τὴν ἔδωσαν οἱ Ἀλεξανδρινοὶ γραμματικοὶ πρὶν ἀπὸ τὸ Χριστό. Ἦταν τελειωτικὴ ἢ μορφή γιατί δὲν ὑπῆρχαν πιά Ἀττικοὶ ποὺ, μιλοῦντας ὅπως ἄλλοτε, νὰ φέρουν σιγὰ σιγὰ ἀλλαγὴ στὴ μορφή.

Ἀπὸ τότε χρονολογεῖται ἡ διγλωσσία· γιατί οἱ γραμματισμένοι προσπαθοῦσαν νὰ γράφουν κατὰ τὴν τελειωτικὴν αὐτὴν γραμματικὴ καὶ σύνταξι καὶ ὄχι κατὰ τὴν κοινὴν τοῦ λαοῦ. Ἐνοεῖται πὼς ποτὲ δὲν κατάφεραν νὰ μιλήσουν τὴ γλώσσα τὴν Ἀττικὴν, γιατί ἦταν πεθαμένη.

Μὰ «ὡς τὴν παραδεχθούμε καὶ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ «τετελεσμένου γεγονότος» ὄχι πλέον ὡς ὑπόθεσιν, ἀλλ' ὡς «τετελεσμένον γεγονός» ὅσον πλέον συντετελεσμένον καὶ ἀποτετελεσμένον τόσο καλλίτερα.

«Ὡς παραδεχθόμεν μάλιστα καὶ κάτι παραπάνω, ὅτι ἡ κυρία αὐτὴ, ἡ μέση, ἢ ὅσον ἐνεστὶν ὁμαλὴ, ἔχει ὅλας τὰς φανεράς καὶ κρυφίας ἀρετὰς καὶ ἰδιότητας, διὰ τὰς ὁποίας τὴν ἐκθειάζουν οἱ ἐρασταὶ της.

«Ἐ λοιπὸν;—καὶ ἂν εἶχε ἢ θὰ τὰς εἶχε, ἀκριβῶς δὲ τότε πρέπει νὰ φυλαχθούμε ἀπὸ τὰς σαγήνας της.

«Ὅταν πλέον λεξικόν, γραμματικὴ, ὀρθογραφία, ἀμετακίνητα κατισχύσουν, καταδιωχθῶν ὅλα τὰ λαϊκὰ ἰδιώματα, ἀποβάλλομεν καθὲ τι τὸ ποιτικόν καὶ εὐμετάπτωτον καὶ εὐμεταπτωτον, ὅλας τὰς γλωσσικὰς μορφὰς ὅσαι διατηροῦν τὴν εὐστροφίαν καὶ εὐκαμψίαν, ὅταν κατασκευάσωμεν καὶ μετασκευάσωμεν τὴν γλώσσαν δι' ὀλοκληρωτικῶν ὑπολογισμῶν καὶ μεταδώσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν στερεότητα καὶ ἀνταύγειαν λαμπροῦ μετάλλου, ἔ, τότε τί; νομίζομεν δὲ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς τελειότητος τῆς γλώσσας;

«Τὸ φαντάζονται ἔτσι οἱ φρόνιμοι...
«Ἐ, λοιπὸν τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ! Διότι κατάντικρον εἰς αὐτὸ τὸ τετελεσμένον γεγονός, ποὺ εἶναι ὑποθετικόν, στέκετ' ἔν' ἄλλο πλέον τετελεσμένον ποὺ εἶναι ἀληθινὸν καὶ ἀσάλευτον, διότι εἶναι ἀληθινὰ τετελεσμένον.

«Κι ἄλλοι λαοὶ ἐφθασαν εἰς αὐτὴν τὴν δῆθεν ἰδανικὴν τελειότητα κ' ἐφθασαν ἀληθινὰ καὶ ὄχι μὲ τὴν φαντασίαν τους. Ἀλλ' ὅταν ἐφθασαν ἐκεῖ ἐνόησαν τότε, ὅτι ἡ ἀκμὴ αὐτὴ δὲν περιεῖχεν οὔτε τὸ σύνολον τῶν γλωσσικῶν ἀρετῶν οὔτε τὸ ἄκρον ἄκρον καθε μίας αὐτῶν τῶν ἀρετῶν.

«Εἰς τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος ἡ Γαλλικὴ γλώσσα εἶχε φθάσει εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἰδεώδη τελειότητα.

«Καὶ ὅμως ἐνῶ ἡ Γαλλικὴ ἔτεινε νὰ γίνῃ διεθνὴς γλώσσα, ἢ ἀληθινὴ, ἢ ἐσωτερικὴ τῆς ζωῆς ἄρχισε νὰ σταματᾷ, ἢ ποίησις της δὲν εἶχε πλέον πνοή, ὁ πεζὸς λόγος ἦταν βραχὺ ἄρρωστος.

«Τί ἀναξιογόνησε τότε τὴν Γαλλικὴν; Πάλιν ἡ ζωὴ τὴν ὁποῖαν τῆς ἔχυσαν εἰς τὰς φλέβας τὰ λαϊκὰ ἰδιώματα.

«Τὸ Παρίσι τὸ καταπλημμύρισε οἱ ἐπαρχιωτῆς. Ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ ἀνεδείχθησαν μεγάλοι συγγραφεῖς... Αὐτοὶ ἔφεραν κ' ἐρίξαν εἰς τὴν γλώσσαν τοῦ ἔθνους καταρχὰς μὲν μίαν μίαν, κατόπιν σωρηδὸν τὰς λέξεις τοῦ Montaigne καὶ Rabelais κλπ., τὰς λέξεις δηλ. τὰς πρὶν ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τῆς Γαλλικῆς καὶ μαζί μὲ τὰς λέξεις αὐτὰς ἔφεραν καὶ τὴν ἀποκέντρωσιν μέσα εἰς τὴν Παρισινὴν συγκέντρωσιν. Κ' ἔτσι τίναξεν ἀπὸ πάνω της ἡ γλώσσα τὴν κατ' ἐπιφάνειαν καθαρότητα, τὰ πλαστὰ τσακίσματα τὴν κατὰ Κόντον «ἀστείότητα», τὸ κατὰ συνθήκην ὕψος, τὰ ἔσταν ἐνεστὶν ὁμαλὰ καὶ ἀνούσια ἀττικοφανῆ clichés, τὴν νερόβραστη κολοκυθόσουπα, τὴν ἀυπόφορη ἀηδία, τὴν ἀναιμίαν, τὸν μαρασμόν.

«Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἐργάσθησαν οἱ ἐξοχώτεροι τῆς Γαλλίας ἄνδρες, Balzac, Chateaubriand, Lamartine, Hugo, Musset, Gautier, Sand, Michelet καὶ ἀναρίθμητοι νεώτεροι καὶ νεώτατοι κατὰ τὸν λήγοντα αἰῶνα μᾶς. Αὐτοὶ ἔφερον μόνοι τῶν, οἱ ἴδιοι, τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο μέταλλον, μὲ τὸ ὁποῖον τόσα μεγάλα ἔργα ἐδημιουργήθησαν καὶ τὸ ἐρίξαν εἰς τὸ ζωντανὸν χωνευτήριον κ' ἔδωσαν νέαν ζωὴν καὶ πλαστικότητα εἰς τὴν γλώσσαν.» (Φωτιάδης).

Ἵστε τὸ ὑποθετικὸ αὐτὸ «τετελεσμένον γεγονός» τῆς καθαρῆς γλώσσας καὶ τῆς μέσης, ποὺ τὸ λα-

τρεύουν τόσο πολὺ εἰ μέσοι ἂν ὑπῆρχε θὰ ἦτον σημεῖο ἀπολίθωσις ἢ διάλυσις καὶ ὄχι ζωτικῆς δύναμης, ὅπως ἀκριβῶς κατὰ τὸ 18ο αἰῶνα στὴ Γαλλία ὁ κλασικισμὸς ποὺ κόντευε, μὰ δὲν πρόφτασε τότε, νὰ γίνῃ «τετ. γεγονός», γιατί τὰ λαϊκὰ ἰδιώματα τοῦ ἀντιστάθησαν καὶ νίκησαν.

Τῶν μέσων τὸ ὑποθετικὸ «τετ. γεγονός», ἂν ὑπῆρχε, θὰ σήμαινε τὴν ἐξάντλησιν τῆς παραγωγικῆς δυνάμεις τοῦ ἔθνους καὶ τῆς λαϊκῆς γλώσσας τοῦ θὰ σήμαινε πὼς αὐτὴ θὰ εἶχε ἀδυνατίσει τόσο ποῦ ν' ἀφήσῃ νὰ τελεσθῇ καὶ τὰ τὴν πνίξῃ ἕνα «τετ. γεγονός».

Μὰ ἡ λαϊκὴ μᾶς γλώσσα καθὲ ἄλλο μοιάζει παρὰ πνιγμένη ἀπὸ τὴν καθαρῆς ἢ τὴν μισοκαθαρῆς ἐπομένως δὲν ἐπάρχει κανένα «τετ. γεγονός» ποῦ νὰ τὴν ἔχει ἐξουδετερώσει κ' ἐξαφανίσει.

Δὲ βλέπουμε καμμιά ἄλλη γλώσσα νὰ μεταφέρει νὰ μᾶς στὴ θέσιν τῆς ζωντανῆς γλώσσας τοῦ ἔθνους καὶ νὰ μείνῃ μόνη κυρίαρχη

Ἐξακολουθεῖ τὸ ἔθνος νὰ μιλῇ τὴ γλώσσα τοῦ ὅπως πρὶν μάλιστα ἄρχισε, Γράφοντας της, νὰ τὴν καλλιεργῇ. Οἱ δημοτικιστῆς ποὺ τὴ Γάβρουν ἀνήκουν εἰς τὸ ἔθνος ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ Ἑλληνας. Ἄλλως τε ἀπὸ τὴ γλώσσα τοῦ Κοραῖ, τοῦ Κόντου, τοῦ Ραγκαβῆ, τοῦ Σεβαστοπούλου, τοῦ Χατζηδάκη κλπ. ὡς τὴν καθαρῆς τοῦ Βικέλα καὶ τῶν ἐφημερίδων κλπ. ὑπάρχουν ἑκατομμύρια ἀναρίθμητων βαθμῶν κράματα καμωμένα ἀπὸ ἀρχαῖα ἀττικὰ στοιχεῖα, ἀπὸ Φραγκικὰ καὶ ἀπὸ λίγα στοιχεῖα καθαρῆς δημοτικῆς ποῖ ἀπ' ὅλα νὰ εἶναι τὸ «τετ. γεγονός»;

Ποῖ ἀπ' ὅλα νὰ διαλέξουμε καὶ νὰ καθιερώσουμε ὄργανο διδασκαλίας;

Τῶν ἐφημερίδων τὴ μέση;

Ἵποια ἐφημερίδα καὶ ἂν ἀνοίξουμε θὰ ἴδοῦμε τουλάχιστο 10 τέτοια κρᾶματα, ἴσως θαύρουμε καὶ καμμιά στήλη στὴ ζωντανὴ τὴ γλώσσα γραμμένη.

ἂν ὑποθέσουμε πὼς ἐπιτρέπεται σ' ἕνα ἀριθμὸ ἀνθρώπων παραβλέποντας τὴ ζωντανὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ νὰ φτιάσουν γλώσσα ἔθνικὴ ὅπως τοὺς καλαρέσαι, ποιοὶ εἶναι οἱ βαθμοὶ τῆς δημοτικῆς καὶ καθαρῆς ποὺ θὰ κατεστῆσαν τὴν ὀργανομένη μέση, ἐκεῖνη ποὺ θὰ καθιερώσουν ὄργανο τοῦ σχολείου;

Κι ἂν ὑποθέσουμε πὼς καθιερόθηκε ἕνα τέτοιο ἀγκυρότομα εἶναι βέβαιον πὼς δὲ θὰ πάψει τὸ παιδί νὰ παθαίνει ὅσας βλαβῆς παθαίνει τῶρα μὲ τὴν ἀττικὴν καὶ τὴν καθαρῆς, τίς ἴδιες βλαβῆς ποὺ περιγραψάμε παραπάνω.

βράδι». Ἐμειναν. Ἐκαμε πάλι τὰ δικά της ἢ ζορκίστρα, ἔσκουζε, εἶπε τοὺς ζορκισμοὺς της καὶ γύρισε.

— Εἶδα κ' ἐπαθα ὅσο νὰ τὸν φέρω, λιγοθύμισα νὰ τὸν φωνάξω. Τῶρα θὰ πάρετε αὐτὸ τὸ νερὸ ποὺ πέρασαν ὅλοι ἀπὸ πάνω του, νὰ τὸ πιῇ καὶ θὰ γίνῃ καλά.

Ἦρθαν εἰς τὸ σπίτι τους καὶ δὲν πέρασαν τρεῖς μέρες καὶ τὴ νύφη τὴν ἐπίασαν πάλι τὰ φεγγάρια της.

Πῆγαν κατόπι σ' ἕνα χότζα ποὺ διάβαζε τὴν σολομονικὴν. Τίποτα κ' ἐκεῖ. Τὴν πῆγανε εἰς μοναστήρια, σ' ἐκκλησίας, εἰς ἔθρια, τίποτα. Εἶδαν καὶ ἀπόειδαν καὶ τὴν ἐκλείσαν εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁθ Μηνᾶ, ἐκεῖ ψηλά, ὅπου ἀπὸ τὸ σιδερόφρακτο κελλὶ της ἔχυνε τὰ σκούσματα μαζί μὲ τὸν ἄγριο ἦχο τῶν ἀλυσίδων, ποὺ εἶταν δεμένη, κάτω εἰς βραχίᾳ φαρᾶγγικ τοῦ ἀπόγκρεμου βράχου καὶ εἰς ἐρημικὰ στενωτόπια.

B

Ὁ μαστρο-Γληγόρης ἀπὸ χωριὸ εἰς χωριὸ ξεμάκρυνε σιγὰ σιγὰ κ' ἔφτασε εἰς τὰ κατώμερα. Ἦρθε

σ' ἕνα χωριὸ καὶ κόνεψε σ' τοῦ παπα. Τὸν ἐγνώριζε ἀφ' ὄντις ὁ παπᾶς γύριζε εἰς τὰ δώδεκα χωριὰ τῆς Ἐξαρχίας γιὰ νὰ μᾶς ὑπογραφῆς νὰ στεῖλουν ἀναφορά εἰς τὴν Πατριαρχεῖα, γιατί ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ εἶχε ἀποφασίσει νὰ πᾶνε πιά εἰς τὸ Δεσπότη καὶ ὄχι εἰς τὸν Ἠγούμενον καὶ αὐτοὶ—ἀπὸ τὰ δώδεκα χωριὰ δὲν ἤθελαν ν' ἀφήσουν τὸ σταυροπηγιακὸ μοναστήρι καὶ νὰ πλερώνουν τοῦ Δεσπότη. Ὁ παπᾶς εἶχε περάσει καὶ ἀπὸ τὸ χωριὸ τοῦ Γληγόρη καὶ τὸν εἶχε φιλέσει τότες ὁ συχωρεμένος ὁ Παπαντωνῆς. Τῶρα λοιπὸν ἄλλον κανένα δὲν ἐγνώριζε εἰς τὸ χωριὸ καὶ τὸν πῆρε ὁ παπᾶς.

Ἐδῶ εἶχε πολλὴ δουλειά, γιατί εἶταν μεγάλο τὸ χωριὸ κ' ἐξὸν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ ἀπὸ τὰ παρακλήσια, καθάριζε καὶ τὰ κονίσματα τῶν χωρικῶν κ' εἶταν γιὰ νὰ καθίσῃ ἀρκετὰ. Τὸ σπίτι εἶχε δύο δωμάτια χωριστά, ἕνα εἰς τὴν μίαν ἄκρην ἀπὸ τὸ δρόμον κ' ἕνα εἰς τὴν ἄλλη. Στὴ μέση εἶταν ἕνα εἶδος γαλαρία στανιδαστρωμένη καὶ σκεπασμένη ἀπάνωθεν ποὺ τὴ λήγανε κρεββάτα κ' εἶταν κάμποσο μακριά. Στὴν ἄκρην στεκότανε μὴ σκούπα κ' ἕνα κορινθιακὸν χλασμένο. Παρέκει κρεμότανε μὴ σίτα ψιλὴ γιὰ τὸ ἀλεύρι τὸ καθάριον, δηλ. τὸ σιταρίνιον, καὶ εἰς τὸν τοῖχον εἶταν γραμμένες κάτι

μουτζούρες μὲ κάρβουνο. Σανίδια εἶταν κερρωμένα εἰς τὴν ἄκρην τῆς κρεββάτας γιὰ νὰ μὴν πέφτουν τὰ παιδιὰ καὶ τὸ πάτωμα εἶταν ξεχαρβαλωμένο κ' ἐτριζε εἰς τὸν κῆπον μὲ μὴν μεγάλην ζιτζίφια στὴ μέση, εἰς τὴν ἄκρην τριανταφυλλίης γέρνοντας εἰς τὸ δρόμον καὶ μέσα λαχανικὰ καὶ ἄλλα μυρυσινὰ καὶ λουλούδια. Στὸ σπίτι εἶταν ὁ παπᾶς μὲ τὴν παπαδιά, ἕτοιμόγεννη εἰς τὸ μῆνα της, καὶ δύο παιδιὰ. Μέσα ὅμως καθόταν καὶ μὴ ἀνεψία τοῦ ἀπ' ἀδερφὸ, ὀρφανὴ ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα.

Ὁ μαστρο Γληγόρης πῆρε τὸ δωμάτιον τοῦ δρόμου καὶ ἀπλῶσε τὰ σύνεργα καὶ τίς εἰκόνες τοῦ ἀπὸ τὸ ἴδιον βράδι ποὺ ἦρθε. Τὸ πρῶτον ξύπνησε μὲ φωνῆς καὶ κᾶκ. Δὲν ἤξερε τί τρέχει καὶ μισοάνοιξε τὴν πόρτα νὰ ἴδῃ. Στὴν ἄκρην τὴ γωνιά ἐνῆ κορίτσι μὲ τὴν ποδιά εἰς τὰ μάτια ἐκλαίγει σιγὰ μὲ μεγάλους λυγμούς. Μέσα ἀπὸ τὴν ἀντικρυνὴ κάμκρα εἶδαν ἄκομα κατᾶρες καὶ βροσιές:

— Νὰ σὲ φᾶν ἢ μαύρη γῆς, κουτσουκέφαλη! Ὁ μὲ κρῖνης καὶ λόγον κίολας. Ἄκουε, ἄκουε! Εἶταν ἡ παπαδιά ποὺ στρίγγιζε ἀπὸ τὸ πρῶτον. Ὁ παπᾶς εἶχε σκωθῆ καὶ καθόταν πλάϊ εἰς τὴν γωνιά καὶ ἀπὸ καιρὸ εἰς καιρὸ χαιδεύε τις ὀλίγες.

Θα εξακολουθή το σχολείο για να επιβάλει τη μέση, να προσπαθή ναλλάξει το ύλικό (τη ζωντανή τη γλώσσα) τη διεύθυνση, τη φέρα του παιδιού, να του τρώγη τον καιρό και τους κόπους, να του χώνη τα ίδια γλωσσικά διαστρεβλωτικά εμπόδια μέσα στο μυαλό και στο στόμα κλπ. κλπ. Και για την εθνική τη μόρφωση ή Φραγκαττική μέση είναι όσο βλαβερή και η Φραγκαττική καθαρεύουσα. Η μόνη που δεν μπορεί να βλάψη παρά μόνο να ωφελήσει είναι η ζωντανή.

Η γλώσσα των έφημερίδων δεν είναι η ζωντανή γλώσσα του τωρινού Έλληνικού έθνους.

Η μέση, όσο και η καθαρεύουσα, πρέπει να καταδικαστεί όχι τόσο επειδή είναι τέτοια που την έδειξαμε, μα προπάντων γιατί εμποδίζει την ανάπτυξη της δημοτικής.

Ότε πεθαμένες αρχαίες, ότε φτιασμένες καθαρεύουσες και μέσες, ότε επίσημα όσον έσπεγανδο ή ζωντανές ξένες γλώσσες επιτρέπεται να αντικαταστήσουν την τωρινή Έλληνική γλώσσα τη ζωντανή, την ανεκτίμητη κι αναντικατάστατη!

Γι' αυτό πρέπει να πάψουν οι καθαρεύουσες και μέσες και κάθε άλλη να εμποδίζουν την ανάπτυξη και δυνάμωσή της.

Μα κι αν καταφέρουν οι μέσοι να καθιερώσουν κανένα κομμα της κατασκευής τους, στη θέση του τωρινού επίσημου όργάνου διδασκαλίας, ή ζωντανή ή γλώσσα θα εξακολουθή να ζή, να πλύνεται, να ριζώνει, να φουντώνη, να θεριεύη και όφου ξεκίνησε από τη λαϊκή ήρωική και λυρική ποίηση κι όρπαξε τη δραματική και κωμική τη σάτυρα, το διήγημα, το μυθιστόρημα, την κριτική, κλπ. δηλαδή όλη την καθαρή καλλιτεχνική φιλολογία, θα τη δούμε νάρπαξη υπό γλήγορα παρά ότι το φανταζόμαστε και όλους τους κλάδους της επιστήμης και να τους κινή δικούς της και να γίνη επίσημη του Κράτους μόνο και μόνο γιατί είναι ζωντανή.

Έτσι θα γίνη! Έτσι έγινε σε όλα τα έθνη που έτυχε να πάθουν ό,τι παθαίνουμε μες τώρα, μα που εξύπνησαν.

Έτσι έγινε στην Ιταλία το 14ο αιώνα, έτσι στη Γαλλία το 16ο, έτσι στη Γερμανία κλπ. Έτσι θα γίνη και δω χωρίς άλλο, μ' όλη την αντίδραση που κάνουνε στη ζωντανή μας γλώσσα οι δάσκαλοι.

Κι αν τέλος το ιδανικό του τώρα τόσο καιρό κηρύχγει τον πόλεμο στη δημοτική, την έχει καθόλου επηρεάσει (όπως φυσικό είναι να την έχη επη-

ρεάση όλίγο) ή επίδραση αυτή είναι εντελώς άσημαντη γιατί περιορίζεται σε λέξεις και ίσως ίσως σε κανέναν παραστρασιαμένον τύπο.

Αυτά τα ελάχιστα στοιχειά όρου εμπήκανε στο ζωντανό όργανισμό της γλώσσας του λαού χωνεύθηκαν, μετουσιώθηκαν, ζωντάνεψαν και πήραν τη μορφή της ζωντανής γλώσσας.

Όστε όφου το ιδανικό του ατελεσμένου γεγονότος και της μέσης γλώσσας ύστερα από τόσο καιρό δεν κατάφερε ούδε καν να επηρεάση σημαντικά τη ζωή της ζωντανής μας γλώσσας που πήγε κ' ήρε το δικαίωμα και το κύρος να εμποδίζει την ανάπτυξη της;

Γιατί οι δάσκαλοι να όχυρόνουνται μέσα στο σχολείο για να την πολεμήσουν καλύτερα;

Κι όφου το ιδανικό που πολέμησε τη ζωντανή τη γλώσσα δεν έχει το λόγο του, ποιά άλλο ιδανικό επιβάλλει στο σχολείο γλώσσα άλλη παρά τη ζωντανή, θυσιαζοντας τούτη, που είναι μονακριβή, θυσιαζοντας τον καιρό και τους κόπους και τη μόρφωση των παιδιών μας;

Δεν μπορούμε να τώσουμε αυτό, ούδε θα τώσουμε ποτέ κανέναν!

ΒΓΗΚΑΝΕ

**ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ
ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ**

ΤΟΜΟΣ Ε'
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

και πουλιούνται στο Βιβλιοπωλείο «Εστίας» δρ. Α.

ΠΕΡΙΕΧΑΜΕΝΑ :

Σά λάμπει ο ήμιος - Μιά κριτική - Έρωση θα πη δύναμη - Τρομοκρατία - Μάθηση και λεφτεριά - Ο «Συγγραφέας» - Επίλογος - Έκατόν πενήντα - Διαγωνισμός για τη γλώσσα 1904 - Η γραμματική του Ροντάκη - Λεφτεριά και μάθηση - Το όητό του Νεομιά - Ένα γράμμα - Οι παράδες - Διαβάζοντας τα Πάτρια - Σκεψόυλες - Η κλωστήρα - Ένα τόσιμο έπιχειρήμα - Σεισμός - Τρυφερόμοι, ταχυδρομείο, πόσιτα - Ένας ένος - Τι λέγεται γλώσσα - Ανοιχτό γράμμα - Τα βιβλία μας και τα περιοδικά μας - Ο Αντρος και η γυναίκα - Ο κ. Η. Κρίγκερ - Το φεγγάρι - Η χημία του λαού - Μαρία Ελένη - Καλοσύνη και Αδιάβαση - Δίγα λόγια - Ο Μεσοσαζέρης - Τριάντα χιλιάδες φράγκα χρυσά - Πρωτοχρονιάτικο - Αγάπη - Ηέρα λέρα - Ο Νουμάς - Γράμμα στη Μυριέλλα.

Ο "ΝΟΥΜΑΣ",

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την Ελλάδα και την Κρήτη δρ. 10

Για το Εξωτερικό δρ. χρ. 12 1/2

Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες (3 δρ. την τριμήνια) συνδρομές.

Κανένας δε γράφεται συνδρομητής ή δε στείλει μπροστά τη συνδρομή του.

20 λεπτά το φύλλο λεπτά 20

Τα περασμένα φύλλα του Νουμά πουλιούνται στο γραφείο μας στη διπλή τιμή.

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κισόκια (Σύνταγμα, Όμόνοια Έθν. Τράπεζα Υπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχόδρου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός ύπόγειου Σιδηρόδρομου (Όμόνοια), στο κισόκι Γιαννοπούλου (Χαυτεία), στα βιβλιοπωλεία Έστιας Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

Στην Κέρκυρα, Πάτρα και Βόλο, στα Πρακτορεία των Έφημερίδων, στον Πύργο στο βιβλιοπωλείο του κ. Κ. Βαρουξή.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

— Οι Κριτές βραβεύτηκαν. — Ο Κεχηναός.

PANTA τους αντί να κρίνουνε οι Κριτές, κρίνονται. Κι αντί να λέει κανείς πως το τάδε έργο είναι το καλύτερο γιατί αυτό βραβεύτηκε, πιο σωστό είναι να λέει πως οι Κριτές έχουνε τόσο και τέτοια αξία, γιατί ένα τέτοιο έργο βραβεύανε.

Το ίδιο πάθαν και οι τρεις καθηγητές μας προχτές στο Λαοσάνειο διαγωνισμό: Κριθίκανε. Βραβεύανε ένα έργο, αν και εΐταν γραμμένο στη βέρα δημοτική, αν και εΐτανε καμωμένο αντίθετα προς τα κλασικά καλούπια των διαγωνισμών, αν και ήσούσε απάνω του και μέσα του μια όργανιστική πνοή, που πάντα τρομάζει κ' έξοργίζει τις σεμνότερες και γυαλιστερές φαλάκρες των Κριτών.

Και όμως εΐχανε την τόλμη να το βραβεύσουν. Και γι' αυτό ύπέροχα, με την έμφυτη διαίστησή που πάντα τους έχουνε οι άνωτερες γυναίκες, ή δεσποινίδα Μαρίκα Κοτοπούλη ένοιωσε τη σημασία της Κρίσης αυτής και μας μύησε προς «Θερμότητα συγχάριε τους Κριτές».

Κ' έμεις αλήθεια τους συγχάριμε και τους παρακαλούμε να δεχτούνε τη δάφνη, που ο ποιητής δεν πήγε να πάρει. Τους άξιζει.

τρίχεις που εΐχανε φουρώσει άριά και κατά λάθος στο σουβλερό πηγούνι του. Από την άλλη άκρη της γωνίας καθόνταν τα δύο παιδιά και στη μέση άντικρυ στη φωτιά ή παπαδιά που σύμπαι λέγοντας και τον καλό το λόγο στην κακόμοιρη την άνηψιά που έκλαιγε έξω. Έλεγε ή παπαδιά και το βεβαίωνα ο παπάς. Εΐχε τριχιάσει τάντρογόνο σαν εξεπίττηδες. Ο παπάς ξεαγκιανός, με βαθουλά μάτια, και μαύρος που τον έλεγε ο Γιώρη Σταμός ακουνάβις. Καταφιανός πάντα και βαθής εΐχε μια πονηριά που έρεγγε στο άσπραδι των ματιών του όταν έκύταζε κάτω από τα βλίσαρα. Περιπατώντας έτρώκε πάντα γύρω του και σαν να του πήγαινε κανείς από πίσω. Στο παζάρι γυρνούσε όλο σ' ένα μέρος και καθόταν και τραβούσε την πρίζα του που ποτέ του όμως δεν άγόραζε. Νάταν ο γερο-Τζώνης καλά! με τη γεμάτη πάντα ταμπάκαρα του. Ο παπάς πατούσε το μεγάλο δάχτυλο σ' ένα κουμπί του άντεριού του για να γίνη τρύτα και βούταε μια πρίζα που του βάσταε όλη την ήμέρα. Εΐχε μια μανία να καθογρη ήλον τον κόσμο και πάντα εύρισκε δικαιολογίες και χωρίς να λή τίποτα για τον έκυτό του ήθελε να φαίνεται σαν άγιος. Άλλά δεν εΐχε παρά κουσκουριά και κύριε έλέησον. Κι όλα

πολεμούσε να τα κρύψη με μια ύποκρισία που ο Γιώρη Σταμός τον έβγαλε ύστερότερα κι «άλεπού». Ένα μονάχα τον έσωζε που εΐχε καλή φωνή και ήξερε να ψάλνη όλους τους ήχους κι ανακατωτά χωρίς να πάρη λάθος. Κι όλα τα έκκλησιαστικά του τάξερε με το νι και με το σίμα. Μονάχα στην ακολουθία κάπου τάβρισε με το γέρο-Τζώνη που δεν τούλειπε το τυπικό από τα χέρια. Καμιά φορά στη μέση τη λειτουργία άφηναν τα ίερα και τα ψαλτικά κι άρχιναγαν καυγά, ποιά τροπάρι θα πη ή φάλτη. Και δεν έπαιαν ως που τους έχώριζε ο έπίτροπος: απές τα, παπά, πές τα τώρα, μάς πήρε το γόμμα». Κ' εδειχνε μια βαθιά κατάνυξη που δεν παίρνει πιά. Εύλογούσε τις γυναίκες και μάλωνε τα παιδιά στο δρόμο. Όταν εΐταν να πάρη σε κανένα έξωκλήσι διάβάζε τα μισά τα γράμματα στο σπίτι και φώναζε να τον ακούη κ' ή γειτονιά πρωτ' πρωτ'.

Η παπαδιά ή ίδια κι άπαραλλάχτη. Στριγγλα και λογού, κανείς δεν της έβγαине σε κεφαλι. Τρω γότανε μονάχη της, ύταν δεν εΐχε άλλον κ' ή γκρίνια εΐχε φωλιάσει μέσα σ' αυτό το σπίτι. Η κακόμοιρη ή άνηψιά τα τραβούσε όλα. Όρφανή από μικρή δεν εΐχε κανένα στον κόσμο να τη συμπονήση.

Καθότανε στο σπίτι, γιατί εΐχε κι αυτή το μερίδιό της και την προίκα της μάνικς της. Αυτό εΐταν που ή παπάς ήθελε να την πνίξη. Κ' ή παπαδιά δεν εΐσγαε από τις κατάρες: δεν μπορούσε να τη βλέπη μπροστά της. Όλες τις δουλειές αυτή τις έκανε: στη βούση, για έξολα, στον κήπο, πλύση, σκούπα και κάθε δουλειά. Κι όσο την κακοεΐχανε, τόσο αυτή έθρεφε κι άξαινε. Μονάχα τα μάτια της εΐταν πρισμένα λιγάκι, άλλωώς εΐχε καλό σουλούπι κι όμορφο. Καθώς εΐτανε μελαχροινή με κατάρμα κελλιά έφεγγαν κάπως παράξαινα τα μάτια της που γαλανόφερναν. Πολλές φορές εΐχε κοιμηθη έξω στην αυλή κι άλλες στο κατώγι, το ύγρο και σκοτεινό. Την έπαινε άνατριχίλα, όταν πατούσε μέσα, καθώς την έσπρωχνε ή παπαδιά. Άπάνω στους τόλγους σέρονταν οι σαλαμάντρες και οι άράχνες και στη γωνιά και κάτω στο χώμα σάλευαν οι βρονταλίδες και τα ζουζουλικά της γης. Εύρισκε εκεί κοντά στην πόρτα μια φούχτα άχυρο και μξεύεταν κουβάρι για να την πάρη ο ύπνος. Όσο ζούσε ή βαθω της κάτι πήγαινε κ' έρχόταν το πρᾶμα, ύστερα όμως πάει: ήθέλανε να τη φάνε.

— Θα μου πάρη το σπίτι ή άγουρη! Έλεγε ή παπαδιά και δᾶσ' του κατάρες.